

ETD2008 – 11th International Symposium on Electronic Theses and Dissertations, Aberdeen, Velká Británie, 4.–7. června 2008

Zpráva ze služební cesty

R. Tichá, UK ZČU v Plzni

Konference ETD¹ je věnována problematice sběru, archivace a zpřístupňování elektronických vysokoškolských kvalifikačních prací.

V letošním roce se konala za spolupráce s Univerzitou Roberta Gorgona ve Skotském Aberdeenu. Zúčastnilo se jí cca 200 účastníků především z anglicky mluvících zemí (Velká Británie, USA, Kanada, Nový Zéland).

Konference začala předkonferenčním workshopem a po úvodním přivítání probíhala plenární sekce.

Následující dny byl program konference rozdělen na dvě části, dopolední a odpolední v nichž probíhala paralelní sekce (rozdělena na tři bloky – Inovace, Vývoj a Dopad) nebo plenární sekce.

Implementace ETD – přehled

John Hagen, West Virginia University

Přednášející seznámil se stavem ETD na West Virginia University. Student-autor může omezit právo přístupu k textu jen pro přihlášené, na rámec univerzity nebo neomezené. Zpočátku byla naprostá většina prací autory zpřístupňována pouze v rámci univerzity, v současnosti převažuje neomezený přístup (57%). Zveřejnění plných textů disertačních prací vedlo k 145% nárůstu přístupů k pracím oproti tištěným a k pětinásobnému nárůstu citací prací. Typy formátů prací: 72 % PDF, 28 % multimediální. Disertační a diplomové práce jsou přístupné z <http://www.wvu.edu/~thesis>. Budoucnost: Digitool, Marc21, OAI

Národní a konsorciální perspektivy

Afrika: Felix Ubogu, University of the Witwatersrand. UK a Evropa: Susan Copeland, The Robert Gordon University. Latinská Amerika: Ana Pavani, Pontifical Catholic University

Přehled situace: Afrika – hlavně Egypt a JAR. Konsorcia akademických knihoven. Sběr bibliografických údajů s abstrakty. Latinská Amerika – ETD 77 institucí, sběr metadat. Různé technologie: Cyberthesis, D-Space, ETD-db, Html pg, Nou-Rou, TEDE

UMI ETD – systém na správu

Austin McLean, ProQuest. Adam Mikeal, Texas A&M – University of Texas

UMI ProQuest dissertation – Největší repozitář disertačních prací: 2,5 milionu disertací, přes 700 univerzit celého světa. 98% všech disertací USA. ProQuest zároveň zhotoví kopii disertace na mikrofilm pro archivaci. Student vkládá informace o sobě, univerzitě, vybírá si z různých omezení práv přístupu. Bližší informace: http://www.proquest.com/products_umi/dissertations/. University of Texas at Austin: povinnost studenta vložit disertační práci ve formátu PDF do ProQuest/UMI – <http://www.utexas.edu/ogs/etd/>

Další ETD systémy

DSpace *Adam Mikeal, Texas A&M – University of Texas at Austin*: D-spaces – sběr existujících ETD do systému **Texas digital library (TDL)** – společný repozitář/DSpace, implementace Shibboleth rozhraní

[http://repositories.tdl.org/tdl/bitstream/handle/2249.1/5591/ETD08%20Presentation%20\(97-fmt\).ppt?sequence=1](http://repositories.tdl.org/tdl/bitstream/handle/2249.1/5591/ETD08%20Presentation%20(97-fmt).ppt?sequence=1)

ETD-db *Ed Fox, Virginia Tech University Libraries* – od r. 1999 ETD-db verze 1. Obsahuje Z39-50, OAI, spolupráce s DSpace. Potřeby: podpora studentům, poloautomatická klasifikace,

---

¹ <http://www.rgu.ac.uk/etd/home/>

poloautomatický překlad, pomoc s převody zahrnující XML standardy, administrátorské služby.
<http://scholar.lib.vt.edu/theses/>, <http://oai.dlib.vt.edu/~etdunion/cgi-bin/index.pl>

Strategie uchovávání a ochrany dat

Gail McMillan (Virginia Tech University, U.S.A.)

Informace o probíhající průzkumu zaměřeném na zálohování dat. Průzkum byl realizován dotazníkem na univerzity: 78% akceptuje disertační práce v elektronické podobě, ale pouze v elektronické podobě jen 54% z nich. Formalizovanou ochranu dat z nich nemá 70%. Důvodem je nedostatek finančních i lidských zdrojů. <http://lumiere.lib.vt.edu/surveys>. Řešení archivace: MetaArchive – NDTLD – světová síť – distribuované digitální uchovávání dat – programově sbírat z univerzit

Standardy metadat

Thom Hickey, OCLC

ETD-MS (základ Dublin Core) <http://www.ndltd.org/standards/metadata/current.html>

MARC21 částečně kompatibilní s ETD-MS. Nejkomplikovanější formát, není specializován na ETD

XMetaDiss (Německo)kompatibilní s ETD-MS <http://www.d-nb.de/standards/xmetadiss/xmetadiss.htm>

Core Set for ETD (norma ISO 15836) – rozšířený Dublin Core, stanoví základní soubor 15 prvků metadat <http://www.oclc.org/research/announcements/2003-12-10.htm>

TEF (Francie) kompatibilní s ETD-MS a Unimarcem.

Metadata pro ETD by měla obsahovat informace o právech přístupu k plnému textu prací, o získaném titulu apod. Věcné zpracování.

Digitální strategie: Evropská perspektiva rozvoje E-theses

Dr Paul Ayrís. UCL Library Services & UCL Copyright Officer

1. Institucionální architektura: E-strategie. Priority: vyučování a učení. Výzkum, Studentské zkušenosti. Spolupráce.

2. Aspekty: Chování uživatele – Prezentace strategického plánu UCL. Změna klasické knihovny v knihovnu orientovanou na čtenáře a jeho potřeby. Projekt „Charlie“. Googlová generace. E-Books: projekt UCL SupperBook. 59% učebnice, 51% referenční příručky. Výzkum – výhody x nevýhody E-book proti tištěným knihám.

3. Otevřený přístup – EUA (European University Association) univerzity 46 zemí. Doporučení národním rektorským konferencím: vytvořit institucionální repozitáře k zpřístupnění a archivaci vědeckých publikací.

DART – spolupráce evropských knihoven a konsorcií na zpřístupnění ETD. <http://www.dart-europe.eu/>
DART-Europe E-theses Portal DEEP. Přístup přes OAI-PMH protokol. Markantně se zvyšují počty přístupů oproti klasickým tištěným pracím. Např v UCL v 554 přístupů za měsíc k nejčtenější práci.

4. ETD – UK Research data service (UKRDS) <http://www.ukrds.ac.uk/>

Zpřístupnění ETD zrakově postiženým a slepým. Projekt na cestě

Ana M B Pavani* (PUC-Rio – Pontifícia Universidade Católica do Rio de Janeiro, Brazil)

Cátedra UNESCO de Leitura PUC-Rio (<http://www.catedra.puc-rio.br/>),

Projekt pod záštitou UNESCO na zpřístupnění digitální knihovny ETD slepým a čtenářům s poškozeným zrakem. Práce je rozdělena na dvě části: 1) Navigace v digitální knihovně - byly provedeny analýzy ke specifikaci rozhraní pro postižené – řešení pro oba případy rozdílné. 2) Čtení textů ETD – zahrnují aktivity umožňující uživatelům číst obsah. Řešení jsou opět odlišná pro slepé a zrakově poškozené čtenáře.

Pro osoby s vadami zraku – možnost zvětšit písmo, používání bezpatkového písma, nepoužívat kurzívu a podtržené linky.

Pro slepé: použití software k četbě digitálních souborů (měni .doc .pdf, .html aj. soubory na zvuk) – byly prozkoumány komerční i volné produkty. Problém v použití těchto produktů je povaha ETD – obsahují matematické výrazy, obrázky, grafy atd. Problém s navigací – čtecí programy začínají vždy znovu od levého horního okraje obrazovky.

Tým digitální knihovny spolupracuje s osobami, které jsou slepé nebo zrakově poškozené. Přednáška představila dílčí výsledky a další kroky projektu.

Vývoj a použití PDF/A k archivaci elektronických dokumentů

Marc Straat (Adobe Systems Europe Ltd.)

Příspěvek se zabývá standardy pro dlouhodobou archivaci dokumentů, zaručující, že budou čitelné i za třicet a více let. V 2005, pracovní skupina ISO schválila PDF/A (PDF/Archive), jako standard pro dlouholeté uchovávání elektronických dokumentů a záznamů (norma ISO 19005-1:2005). Další normy: PDF/X – pro grafiku ISO 15930, PDF/E – pro engineering ISO 24517 a PDF/UA

Narozdíl od PDF je PDF/A obohacen o metadata, validuje soubory (PDF/A-1a), zaručuje stejný vzhled e-dokumentu (fonty, barvy, ilustrace apod.) <http://www.pdfa.org/>.

Vývoj vzdělávacích modulů a přesun Průvodce ETD do Wiki

Edward A. Fox (Virginia Tech, U.S.A.)

Byl připraven další vzdělávací modul Digitální knihovny (DL). V současnosti jsou hotové čtyři moduly: 3-b: Digitalizace, 4-b Metadata, 6-b Rešeršní strategie 9-e: Duševní vlastnictví. Druhá část příspěvku byla věnována migraci ETD průvodce, napsaného s podporou UNESCO, do lokálního wiki serveru. ETD průvodce měl problémy se zastaráváním informací v některých sekcích a nedostatek jednoduchých prostředků k aktualizaci. Proto je plánován přesun průvodce do wikibooks.org, aby mohl být zpřístupněn širší komunitě a zároveň umožnit aktualizovat informace o nových technologiích a přístupech souvisejících s ETD, <http://curric.dlib.vt.edu/wiki/>.

Zajištění zveřejnění ETD: The Hong Kong University of Science & Technology & ProQuest/UMI - případová studie

Corrie Marsh* (The Hong Kong University of Science & Technology), Austin McLean (ProQuest)

Od r. 1990 shromažďuje Univerzitní knihovna diplomové práce v do Institucionálního repozitáře ETD. <http://lxml.ust.hk/th/main.html>. Disertační práce jsou předávány do ProQuest prostřednictvím otevřeného UMI XML webového rozhraní pro ukládání PDF a XML metadat a pro přenos jednotlivých FTP-zip souborů.

Sezame otevři se: Od studentského úspěchu k výzkumným pracím v institucionálním repozitáři

John H. Hagen (West Virginia University, U.S.A.)

Byl vyzdvihnut velký význam šedé literatury, ETD a otevřeného přístupu. WVU vyžaduje elektronickou kopii diplomové / disertační práce od r 2000, v současnosti 3800 dokumentů, z nich 83% volně přístupných. Mnohonásobně vyšší přístup je k ETD než k tištěným pracím. Přístupy z více než 100 zemí. 69% studentů, kteří publikovali svoji ETD v Open access bylo výrazně úspěšnější v dalším publikování i v kariéře. V institucionálním repozitáři WVU ukládány i technické zprávy, pre-printy, konferenční příspěvky, administrativní zprávy aj.

Hodnocení procesu a dopadu aktivního šíření ETD, nový autorský model

Dr Colin Macduff and Colin MacLean (The Robert Gordon University, Aberdeen, U.K.)

Prezentace nového modelu e-publikování z autorského pohledu. Čtyřstupňový model: formulace; příprava; šíření a hodnocení.

Extrakce a znovupoužití dat výzkumů z disertací z oblasti chemie - SPECTRA-T Projekt

P Morgan* (Cambridge University Library, U.K.), J Downing, P Murray-Rust, D Stewart, A Tonge, J Townsend (Unilever Centre for Molecular Science Informatics, University of Cambridge, U.K.), M Harvey (ICT, Imperial College London, U.K.), H Rzepa (Chemistry Department, Imperial College London, U.K.)

Spectra-T je dvanáctiměsíční projekt, který se zajímal o možnosti vytěžení dat z disertačních prací z oboru chemie. Využili specializovaný program Oscar3 2. Ukázalo se, že PDF, který je standardním formátem k ukládání ETD rozbíjí strukturu dat, takže neumožňuje identifikaci chemických objektů. Proto doporučení, aby univerzity požadovaly uložení ETD chemiků i v XML formátu.

UK EThOS – Otevřený přístup k disertačním pracím UK

Kevin O'Leary* (Imperial College London, U.K.), Paul Needham* (Cranfield University, U.K.), Tracy Kent* (University of Birmingham, U.K.), Anthony Troman* (British Library)

EthOS je celonárodní projekt digitalizace a zpřístupňování disertačních prací ve Velké Británii. Na univerzitách v UK cca půl milionu tištěných disertačních prací, podle průzkumu 80% vypůjčených prací

je z období posledních 13ti let. Z toho vychází odhad na digitalizaci cca 20 000 prací, podle aktuálního zájmu (digitalizace podle poptávky). EtHOS by měl poskytnout informaci, v jakém formátu práce je (1. v tištěné podobě na univerzitě, 2. v tištěné podobě na univerzitě a na mikrofilmu v British Library, 3. elektronická – buď v institucionálním nebo v centrálním repozitáři) a přesměrovat zájemce buď na univerzitu nebo do British Library.

Předmětový a bibliografický přístup k ETD v přírodních vědách a technologii: perspektivy vědeckých knihoven USA a Velké Británie

Sophie Bogdanski* (West Virginia University, U.S.A.), Anne Christie* (University of Alaska Fairbanks, U.S.A.), Bryna Coonin (East Carolina University, U.S.A.), Simon Bevan* (Cranfield University, U.K.), Susan Copeland (The Robert Gordon University, U.K.)

V roce 2007 probíhal průzkum ve vědeckých knihovnách USA a Velké Británie. Zaměřil se na strategii institucí vzhledem k ETD, informace v bibliografických záznamech pro ETD v IR (institucionálních repozitářích) a OPACích, a rešeršní strategie pro vyhledávání ETD.